

ดินนาธรรม กับ ท่านจันทร์

เรื่องพุทธธรรม กับ สิทธิมนุษยชน

หากใครที่เป็นผู้สนใจเรื่องของธรรมะ เคยดูรายการส่องธรรม “ช่วงวิถีธรรม” ทาง ททบ.๕ วันเสาร์เวลา ๖.๐๐ - ๖.๓๐ น. หรือรายการทุกข์ปัญหาชีวิต ทางช่อง TTV วันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา ๒๑.๐๐ - ๒๒.๐๐ น. รายการสุข-ทุกข์ของชีวิต ทางโทรทัศน์เพื่อมนุษยชาติ FMTV ของ ASTV รวมทั้งทางสถานีวิทยุอีกหลายคลื่นทั้งเอฟเอ็มและเอเอ็ม ย่อมจะรู้จัก “ท่านจันทร์” แห่งสันติอโศก เป็นอย่างดี

ท่านจันทร์ หรือ ชื่อเต็มว่า สมณะแพะพุทธ ฉายา จันทเสฏฐโฐ เป็นชาวอ่างทอง ประวัตินิของท่านจากที่เคยให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์คมชัดลึก เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ท่านบอกไว้ว่า “เป็นบุตรคนที่ ๖ ในจำนวน ๘ คน บิดามีอาชีพทางการเกษตร และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ จบชั้น ม.ศ.๓ ที่โรงเรียนอ่างทองปัทมโรจน์วิทยาคม มีความสนใจและชอบอ่านหนังสืออย่างมากไม่ว่าจะเป็นหนังสือธรรมะ ปรัชญาและอื่นๆ ที่มีประโยชน์สมัยเรียนมัธยมฯ สนใจเรื่องทางศาสนา ถึงขนาดจัดทำหนังสือชื่อวารสาร

“แสงธรรม” ขายให้เพื่อนๆ ในราคา ๑ บาท ได้รับความนิยมนับหนึ่ง ต่อมาเกิดความคิดว่า เราทำหนังสือเพื่อสอนคนอื่นแต่ตัวเราไม่มีธรรมะใดที่เป็นแก่นสารเลย เกิดความละอายใจ จึงเริ่มหันมาถือศีล ๕ อย่างจริงจัง ต่อจากนั้นจึงถือศีล ๘ ขณะที่เป็เด็กวัดอยู่ในเขตจังหวัดอ่างทอง มีโอกาสอ่านหนังสือของสันตือโสภกิจเกิดแรงบันดาลใจในการไม่รับประทานเนื้อสัตว์ และรับประทานเพียงวันละมื้อเดียว ตั้งแต่ยังเป็นฆราวาส เมื่อครั้งยังเรียนอยู่ชั้น ม.ศ.๓ ซึ่งช่วงนั้นก็เริ่มไปมาหาสู่กับสำนักสันตือโสภ จนเมื่อจบการศึกษาแล้ว จึงทดลองไปใช้ชีวิตอยู่ที่สันตือโสภ จนมีความเห็นว่า ชีวิตที่มีความเป็นอยู่อย่างนี้ น่าจะดีกว่าการไปเรียนต่อเพื่อเอาความสำเร็จทางโลก จึงตัดสินใจมาอยู่ในแวดวงของสันตือโสภ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ จนจนถึงปัจจุบัน โดยได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๒๕ พร้อมกับได้ศึกษาทางธรรมจนจบนักธรรมชั้นโท และได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๒๘ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้”

การบรรยายธรรมหรือเทศนาธรรมของท่านจันทร์ มักจะนำปัญหาที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทั่วไป ทั้งเรื่อง รัก โลภ โกรธ หลง มาเทศนาให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตที่ย่อมมีทั้งสุขและทุกข์หมุนเวียนเปลี่ยนกันเข้ามาได้อย่างเท่าทันมากขึ้น งานเขียนของท่านสามารถหยิบยกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมโลกมาเชื่อมโยงกับธรรมะให้ผู้อ่านได้จุกคิด งานบทกวีของท่าน สละสลวยงดงามให้ความเพลิดเพลินพร้อมไปกับแง่คิด ท่านจันทร์ยังมีช่องทางเผยแพร่ธรรมะผ่านทางสื่อหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่างๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ หนังสือพิมพ์คมชัดลึก และนิตยสารครีว นอกจากนี้ยังมี

เว็บไซต์ พระจันทร์ดอทคอม www.prajan.com อันมีสโลแกนว่า “พระจันทร์ ดวงเดือน เพื่อนชีวิต เป็นเพื่อนทางจิต เป็นมิตรทางใจ เป็นไฟในทางธรรม”

วารสาร ‘ผู้ใจ’ ฉบับนี้ มีโอกาสได้ไปสนทนาธรรมกับท่านจันทร์ ณ มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน ของสำนักสันตือโสภ ในหัวข้อ “พุทธธรรม กับสิทธิมนุษยชน” พร้อมทั้งหลักธรรมสำหรับสังคมไทยในยุค “ข้าวยากหมากแพงและแยกชั้น” จึงขอนำสารประโยชน์จากการบรรยายธรรมของท่านจันทร์ มายังผู้อ่านทุกท่าน

พุทธธรรมกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” จริงๆ เป็นถ้อยคำที่เราเพิ่งคุ้นชินกันในภายหลัง โดยจะเป็นคำนิยมที่มาจากทางตะวันตกเป็นหลัก เมื่อศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ของทางตะวันตกแล้วจะพบว่า คนในแถบนั้นผ่านการถูกบีบคั้นมาอย่างรุนแรง อย่าว่แต่ในเรื่องของการปกครองของรัฐเลย แม้แต่ในศาสนาจักรในประวัติศาสตร์ก็ได้รับผลกระทบเชิงอำนาจ คือ อำนาจถ้าไปอยู่ในมือใครก็ตาม มักจะเป็นตัวการทำลายผู้มีอำนาจนั้นเป็นประการแรก เท่าที่ผ่านมา จากภาพรวมที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ ประเทศแถบ

เรามีปีศาจ หรือ
เรามีสิ่งที่ไม่ดี
อยู่ในตนกัน
ทุกผู้ทุกคน
ถึงแม้ว่าเราจะ
เรียกร้อง
สิทธิมนุษยชน

เรียกร้องสิทธิ
เสรีภาพ แต่
ความต้องการ
ของคนเรานั้น
มักจะเป็น
ความต้องการเกิน
เสมอ

ตะวันตกในอดีต ทั้งที่เคยมีประเทศและบัดนี้ไม่มีประเทศ หรือเปลี่ยนชื่อเป็นประเทศใหม่ หรือแยกออกเป็นอีกหลายต่อหลายประเทศแล้วก็ตาม ประเทศแถบตะวันตกจะมีความรู้สึกขีดหลาบต่อการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพค่อนข้างมาก กระทั่งการเกิดเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาขึ้นมา ก็เกิดจากการเรียกร้องหาสิทธิเสรีภาพ จนกระทั่งมีเทพีเสรีภาพยืนตระหง่านเป็นสัญลักษณ์อยู่ที่สหรัฐอเมริกา ส่อให้พวกเขาได้รับรู้ความจริงว่า ลึกๆ แล้วคนเราต้องการสิทธิมนุษยชน จริงๆ ก็คือ สิทธิเสรีภาพนั่นเอง เพียงแต่ว่าสิทธิมนุษยชน คือสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความเป็นมนุษย์ แต่ด้วยความที่พุทธศาสนาถือว่า ถึงมนุษย์จะมีสิทธิเสรีภาพมากมายเพียงใดก็ตาม มนุษย์ก็คือนมนุษย์ที่ยังมีกิเลสอยู่ในตน ทางพุทธศาสนาเรียกว่า “กิเลส” ทางคริสต์เรียกว่า “มาร” หรืออาจจะเรียก “ซาตาน” ทางอิสลามจะเรียก “ไซตอน” หรืออาจจะเรียกอย่างอื่นก็สุดแท้แต่ สรุปก็คือ เรามีปีศาจ หรือเรามีสิ่งที่ไม่ดีอยู่ในตนกันทุกผู้ทุกคน ถึงแม้ว่าเราจะเรียกร้องสิทธิมนุษยชน เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ แต่ความต้องการของคนเรานั้น มักจะเป็นความต้องการเกินเสมอ

พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธเจ้า ถือว่าความโลภเป็นอันตรายของธรรมทั้งปวง นี่เป็นคำตรัสในพระไตรปิฎก ฉะนั้นถ้ามีความโลภหรือมีความต้องการที่เป็นความต้องการแล้ว ย่อมเป็นตัวการทำลายสิ่งต่าง ๆ นานา แม้กระทั่งสิทธิเสรีภาพ หรือสิทธิมนุษยชนที่เราพยายามเรียกร้องกันอยู่ กระทั่งทุกวันนี้เรามักจะเข้าใจว่า การจะได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชน ต้องได้มาด้วยการต่อสู้ บางคนบอก แค่อต่อสู้ไม่พอหรอก ต้องสู้ต่อ ซึ่งหมายความว่า ขับเคลื่อน ผลักดัน เรียกร้อง จนถึงขั้นต้องเรียกว่า พยายามทำให้คนที่

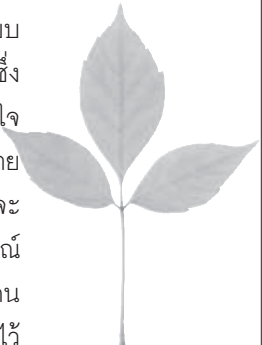
อยู่อีกฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นบุคคลที่เรากำลังเรียกร้อง เป็นศัตรูที่เราจะต้องเอาชนะ ให้เขายอมที่จะให้สิทธิมนุษยชนแก่เรา กลายเป็นว่าสิทธิมนุษยชนในบางครั้งอาจจะได้มาโดยความรุนแรง หรืออาจจะได้มาโดยสงคราม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธินั้นๆ อาตมามองเห็นว่า สิทธิมนุษยชนที่ได้มาโดยการไปบีบบังคับคนอื่นนั้นไม่ใช่สิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนจะต้องได้มาโดยการคำนึงถึงสิทธิของมนุษยชนทุกคน ไม่ใช่เฉพาะสิทธิมนุษยชนที่เราจะพึงได้ แม้กระทั่งสิทธิมนุษยชนของคนที่อยู่ร่วมกันกับเรา อาจจะถึงขั้นเขาอยู่เหนือกว่าเรา เป็นนายเรา เป็นผู้ที่มีส่วนที่จะให้สิทธิบางสิ่งบางอย่างแก่เรา หรืออะไรก็ตามแต่ ก็จะต้องแสดงออกด้วยความรัก ด้วยความเมตตา ไม่ใช่เป็นผู้ที่เรียกร้องอย่างเป็นทางการที่มีความต้องการ กระทั่งกลายเป็นคนที่มีความต้องเกิน ได้คือจะเอาศอก ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จะเป็นตัวการทำลายเสน่ห์ของนักสิทธิมนุษยชน

พระพุทธรเจ้าทรงเป็นนักสิทธิมนุษยชน

การแสวงหาสิทธิมนุษยชนแบบธรรมะ คือใช้ศาสนา ซึ่งที่เรากำลังพูดอยู่นี้คือศาสนาพุทธเป็นหลัก อาตมาเชื่อว่าแม้กระทั่งศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม พุทธตามความจริง ศาสดาของทุกศาสนา เท่าที่ได้ศึกษาประวัติของทุกพระองค์ อาตมาพบว่าท่านเป็นนักสิทธิมนุษยชน เป็นผู้นำทางด้านสิทธิมนุษยชน อาตมาอาจจะไม่รู้จักศาสนาในศาสนาอื่นมากเท่ากับศาสนาในศาสนาพุทธที่ตนเองสังกัดอยู่ อย่างพระพุทธเจ้าท่านเป็นนักสิทธิมนุษยชนคือ พระพุทธรเจ้าเกิดท่ามกลางศาสนาพราหมณ์ แต่พระพุทธเจ้าไม่เห็นด้วยกับแนวทางของศาสนาที่พระองค์สังกัดอยู่ วิธีการของพระพุทธเจ้าท่าน ท่านทำอะไร ความเชื่อเดิมถือว่า การโกนผมเป็นเรื่องของคนนอกรวรรณะ

เป็นเรื่องของคนนอกริต เป็นคนที่จะต้องถูกลงโทษ แต่พระพุทธเจ้าท่านโกนผม ถ้ามว่า การโกนผมของพระพุทธเจ้าเป็นการละเมิด เป็นการเบียดเบียนคนอื่นไหม คำตอบคือ ไม่ได้เบียดเบียน แต่เป็นการขัดแย้งทางความรู้สึกของคนที่มีความเชื่อเดิมอยู่ จะสังเกตว่าโดยหลักการ พระพุทธเจ้ายืนยันที่จะอยู่โดยปลงผม และสวณกระแสบความเชื่อเดิมอย่างรุนแรง ความประสงค์ของพระราชาบิดาต้องการให้ครองเมือง แต่พระพุทธเจ้าเลือกที่จะออกบวช ความประสงค์ของพระชายาเลือกที่จะอยู่ร่วมกันแบบสามีภรรยาและดูแลลูก พระพุทธเจ้าเลือกที่จะทิ้งไปใช้ชีวิตอยู่แบบอนาคาริก หรือแบบพรหมจรรย์ ซึ่งพูดได้ว่า นี่คือนิติที่พระองค์ทรงเลือกโดยไม่สร้างความเดือดร้อน แต่อาจจะขัดแย้งกับความรู้สึกในใจตรงนี้ต้องแยกกัน คือ ไม่เบียดเบียนคนอื่นให้ได้รับความกระทบกระเทือนในเรื่องของการบาดเจ็บเสียหาย แต่การจะประกาศจุดยืนแห่งสิทธิมนุษยชน บางทีอาจจะต้องกล้า ยอมที่จะให้คนอื่นเข้าใจผิด อาจจะถึงขั้นที่ต้องเรียกว่า มีชีวิตขบถ แต่ไม่ใช่ขบถโดยใช้กำลัง คืออาวุธ เพียงแต่จะใช้กำลัง คืออารมณ์ อาตมาใช้คำว่า “อารมณ์” เพื่อจะได้ไปสอดคล้องกับคำว่า “อาวุธ” แต่ “อารมณ์” ที่ว่านี้ไม่ใช่เป็นคน “ใส่อารมณ์” แต่ “รักษาอารมณ์” รักษาจุดยืนทางจิตใจที่หนักแน่น เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ อย่างดีแล้ว อย่างเช่น พระพุทธเจ้าคือการออกบวช คือการออกจากพราหมณ์โดยสิ้นเชิง

จงมุ่งสู่การ “ทำ” อะไร มากกว่า “เป็น” อะไร (ในหลักสัทธิมนุษยชน : มนุษย์มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน)

สัทธิมนุษยชนอีกแบบหนึ่ง คือ พระพุทธเจ้าเกิดในความเชื่อแบบพราหมณ์ ที่ถือว่าคนเราจะต้องจำแนกความแตกต่างของชนชั้นด้วยระบบวรรณะ ซึ่งมีทั้งหมด ๔ วรรณะ ได้แก่ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และคนต่างวรรณะจะแต่งงานกันไม่ได้เพราะลูกที่ออกมาจะเป็นจัญฑาล ซึ่งผู้คนทั้งหลายจะพากันเกลียดชัง ไม่คบค้าสมาคมด้วย แต่เดิมพระพุทธเจ้าอยู่ในวรรณะพราหมณ์ แต่เมื่อพระพุทธเจ้าได้สถาปนาพุทธศาสนาขึ้นในโลกแล้ว พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “แม่น้ำ ไม่ว่าจะเป็นม่น้ำเล็ก หรือแม่น้ำใหญ่ แม่น้ำสายไหนๆ ก็ตาม ที่ไหลมาลงที่มหาสมุทร จะเป็นชื่อแม่น้ำเล็ก แม่น้ำใหญ่ แม่น้ำใส แม่น้ำขุ่น หรือแม่น้ำชื่อใดๆ ก็ตาม จะเป็นแม่น้ำยาว แม่น้ำสั้น แม่น้ำที่มีชื่อเสียงโด่งดัง หรือไม่โด่งดัง แต่พอไหลรวมลงมาที่มหาสมุทรแล้ว ต่างก็ทิ้งชื่อเสียงเรียงนามของแม่น้ำทุกสาย ย่อมรวมกันอยู่ในมหาสมุทร โดยมีชื่อเดียวกันทั้งหมดทั้งสิ้นว่า ‘มหาสมุทร’” นี่คือนุภาพของพระพุทธเจ้าที่แสดงถึงสัทธิมนุษยชน ว่า

ในที่สุดแล้ว เราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้ทำลายความเป็นแม่น้ำทุกสาย น้ำของแม่น้ำทุกสายยังอยู่ แต่มาอยู่รวมกันในมหาสมุทร ซึ่งเรารวมเรียกว่า มหาสมุทร

อีกเรื่องหนึ่งท่านได้ตรัสไว้ว่า “ไม้จะเป็นไม้ประเภทใดก็ตาม จะเป็นไม้ใหญ่ เล็กๆ ไม้พินเล็กๆ จะเป็นท่อนซุงขนาดใหญ่ หรือจะเป็นไม้เนื้อหอม ไม้เนื้อหยาบ เนื้อละเอียดใดๆ ก็ตาม พอมาจุดไฟ ก็จะได้ไฟเหมือนกันหมด ไม่ได้มีไฟแตกต่างกันไปเลย” คนเราจะเกิดมาจากวรรณะใดก็ตาม พอทำความดีก็ได้ดี เหมือนกันหมด พอทำความชั่วก็ได้ชั่ว เหมือนกันหมด เพราะฉะนั้น การ

กำหนดคุณค่าของคนไม่ได้อยู่ที่ว่าคนๆ นั้นเกิดมาจากไหน อยู่ในวรรณะใด แต่อยู่ที่ว่าคนๆ นั้นทำอะไร พุทธศาสนาเชื่อว่า ความสำคัญของคนเราอยู่ที่ “ทำ” อะไร มิใช่ “เป็น” อะไร และพุทธศาสนาก็พยายามที่จะบอกกับคนว่า “จงมุ่งไปสู่การทำอะไร มากกว่าที่จะมุ่งไปสู่การเป็นอะไร” ในขณะที่โลกเราโดยส่วนใหญ่มักจะตั้งคำถามว่า เขาเป็นอะไร แล้วก็เชื่อในสิ่งที่เขาเป็น มากกว่าที่จะเชื่อในสิ่งที่เขาทำ เช่น ถ้าคุณเป็นนายกรัฐมนตรี ฉันก็ต้องแสดงความเคารพคุณ ฉะนั้น การไม่ยกใครไว้สูงเกินไป และไม่มองใครต่ำเกินไป มองเพื่อนมนุษย์ในฐานะที่เป็นเพื่อน อาตมาว่าสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกของนักสัทธิมนุษยชน

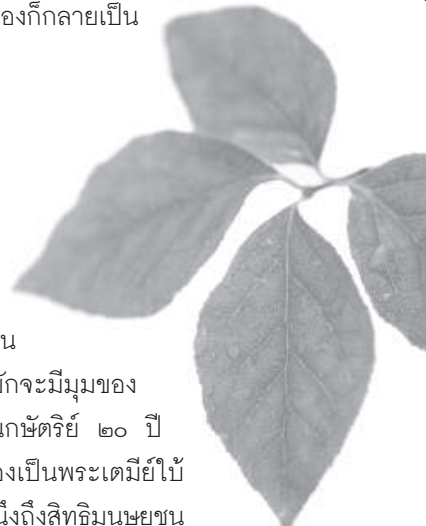

นักสิทธิมนุษยชนจะไม่ให้คุณค่าใครเป็นพิเศษ และจะไม่ดูหมิ่นคุณค่าใคร แต่จะดูทุกๆ คน ที่การกระทำ ตัดสินคนที่การกระทำ ฉะนั้น นี่ก็คือมุมมองโดยภาพรวมของพุทธศาสนา ที่มองว่า เรา ควรจะมองคนที่การกระทำ สรุปคือ “ทำ” อะไร มากกว่า “เป็น” อะไร ถามว่าเราปฏิเสธมุมมองในเรื่องการ “เป็นอะไร” หรือไม่ ไม่ปฏิเสธ แต่การเป็นอะไร ต้องเป็นผลต่อเนื่องมาจากการ “ทำอะไร” ไม่เช่นนั้น ถ้ามุ่งไปสู่การ “เป็น” อะไร โดย “ไม่ทำ” อะไร ก็จะได้เป็นอะไร แต่เป็นอะไรโดยที่ “ทำอะไรไม่เป็น” คนส่วนใหญ่เป็นอย่างนี้ พยายามที่จะเป็นนั่นเป็นนี่ แล้วชีวิตของตนเองก็กลายเป็น คนที่ได้แต่ “เป็น” แต่ “ไม่ได้ทำ”

สิทธิมนุษยชนยอมรับอำนาจใน เงื่อนไขของ “ความรัก”

มุมมองต่อไปคือ พุทธศาสนามักจะตำหนิการมีอำนาจ เช่น เรื่องในชาดก ซึ่งเป็น เรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า เราพบว่า พระราชา หรือผู้มีอำนาจส่วนมาก มักจะมีมุมมอง พุทธศาสนาในเชิงลบ เช่นเรื่องของพระเตมีย์ใบ้ระลึกชาติได้ว่า ตนเองเคยเกิดเป็นกษัตริย์ ๒๐ ปี หลังจากนั้นต้องไปตกนรก ๘ หมื่นปี เมื่อระลึกชาติได้จึงพยายามที่จะทำให้ตนเองเป็นพระเตมีย์ใบ้ เพื่อจะได้ไม่ต้องไปเป็นกษัตริย์ นี่เป็นข้อบ่งชี้ว่ามุมมองของพระพุทธศาสนา เป็นมุมมองที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน มาก เพราะมุมมองของพุทธศาสนามองว่า การมีอำนาจ การไปเป็นกษัตริย์นั้นเสี่ยงต่อการทำอะไรที่ถูกต้อง บ้าง ผิดบ้าง อย่างไม่รู้ตาม ในเตมีย์ชาดก บอกว่า เป็นพระราชา ๒๐ ปี และตกนรก ๘ หมื่นปี เช่นนี้ บ่งบอกแล้วว่าเสี่ยงต่อการทำบาปทำกรรม คนที่เคารพสิทธิมนุษยชนต้องไม่กระหายในอำนาจ เพราะ ทัศนที่ที่คุณกระหายในอำนาจ หรือคุณอยากมีอำนาจเหนือกว่าคนอื่น นั่นแปลว่า คุณกำลังทำลายสิทธิ มนุษยชน และอำนาจที่แท้จริงควรจะเป็นอำนาจที่มาจากภายในของแต่ละคนมากกว่าจะเป็นอำนาจที่ ได้รับแต่งตั้งโดยคนอื่น สังเกตดูทุกวันนี้ อย่างพ่อแม่เรามีอำนาจที่จะว่ากล่าวตักเตือนเรา โดยเรา เคารพยำเกรง ทั้งๆ ที่ไม่มีใครมาแต่งตั้งให้อำนาจแก่พ่อแม่เรา แต่เราในฐานะที่เป็นลูกก็ต้องเคารพ เชื่อฟังพ่อแม่ เป็นบุคคลมีอำนาจโดยที่ไม่มีใครมาแต่งตั้ง แต่บุคคลผู้ให้อำนาจ เห็นอำนาจและยอมรับ ในอำนาจ เป็นไปโดยความรัก

อาตมาคิดว่า สิทธิมนุษยชนในเรื่องการยอมรับอำนาจนั้น ควรจะเป็นการยอมรับอำนาจใน เงื่อนไขของความรัก เป็นอำนาจที่ไม่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวแต่เป็นอำนาจที่ก่อให้เกิดความเคารพยำเกรง เพราะฉะนั้น อำนาจในทางศาสนาพุทธ คืออำนาจที่เป็นอุปกรณ์ในการเสริมสร้างความดี คือ ถ้าจำเป็น จะต้องเป็นพระราชา (กษัตริย์) พระพุทธเจ้าบอกว่า เป็นพระราชาผู้มีธรรม คือมีธรรมเป็นอำนาจ อย่าง พระเจ้าอโศกมหาราชสามารถที่จะเปลี่ยนจากการรบด้วยอาวุธ มาสู่การใช้อำนาจเพื่อสถาปนาคุ้มครอง ศาสนา พระเจ้าอโศกมหาราชสามารถ ‘sublimate’ แปลว่า กระบวนการทำให้ระเหิด คือเปลี่ยนพลัง ด้านลบซึ่งเป็นพลังในการรบ พลังที่ใช้ไปในการเข่นฆ่าราวี มาสู่พลังแห่งความรัก เปลี่ยนรบเป็นรัก และเปลี่ยนอำนาจในเชิงการทำลาย มาเป็นอำนาจในเชิงสร้างสรรค์ เปลี่ยนคือทำระเหิดเลย ซึ่งข้าม ขั้นตอน เพราะโดยปกติถ้าระเหิดคือ จากของเหลวเป็นไอ แต่ระเหิดก็คือ จากของแข็งเปลี่ยนสภาพ กลายเป็นไอเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ พลังภายในของคนที่มีความอำนาจในระดับนี้จึงเป็นพลังที่ก่อให้เกิดผลแห่ง ความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล

สิทธิมนุษยชน = ความเกรงใจ

ในมุมมองของอาตมาที่อยากจะแนะนำในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น อาตมามองว่า ในทางพุทธศาสนา เป็นมุมมองในเชิงบวก แต่จะต้องเป็นไปโดยการสร้าง โดยการ “ทำที่ตน” เป็นประการสำคัญ จนกระทั่งคนอื่นยินดีที่จะให้สิทธิมนุษยชนแก่เรา จริงๆ สิทธิมนุษยชนก็อยู่ที่เราแต่ละคนจะต้องเคารพพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสไว้ค่อนข้างน่าสยดสยองทีเดียวว่า **“สิทธิเสรีภาพของเรา ควรจะมีในเงื่อนไขที่ไม่ได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น”** เช่น คน ๓ คน นอนอยู่ในห้อง ๑ ใน ๓ นั้น ตื่นตอนตีสอง แล้วลุกขึ้นเปิดไฟสว่างจ้า ในขณะที่อีก ๒ คน รู้สึกว่าไฟแยงตา โดยคนที่เปิดไฟทำธุระนั้นก็ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบใดๆ ไม่ได้มีความรู้สึกเกรงใจแม้สักนิดว่า การเปิดไฟตอนตีสองโดยที่เพื่อนยังหลับอยู่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

อาตมาว่า สังคมไทยควรจะต้องมาคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนในชีวิตประจำวันกันให้มากขึ้น สิทธิมนุษยชนก็คือ **“ความเกรงใจ เป็นสมบัติของผู้ดี”** เราพบว่าคนจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะคนหนุ่ม-สาว ทุกวันนี้ขาดการเคารพสิทธิมนุษยชน เวลาจะข้ามถนนทั้งๆ ที่สะพานลอยอยู่ข้างๆ คุณก็ไม่ข้ามสะพานลอยทั้งๆ ที่คุณก็แข็งแรงอยู่ ปล່อยให้คนแก่ยกแยะยกยันค่อยๆ จับราวบันไดสะพานลอยขึ้นไปทีละขั้นๆ ในขณะที่หนุ่มๆ สาวๆ เดินลอดใต้สะพานลอยโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น จะเดือดร้อนอย่างไรก็ช่าง เอาความสะดวกเป็นที่ตั้ง เปิดเพลงเสียงดังหนวกหูข้างบ้าน และไม่คำนึงถึงว่าการเปิดเพลงจะเบียดเบียนคนอื่นหรือไม่อย่างไรบ้าง

ทั้งหมดทั้งสิ้นคือ การละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ประเทศไทยเราไม่ได้ถูกสอนให้คำนึงถึงความจริงในข้อนี้ ถ้าเราเริ่มต้นกันตั้งแต่เล็กแต่น้อย ฝึกฝนให้เด็กของเรารู้จักเกรงอกเกรงใจ รู้จักระมัดระวังว่าการกระทำของเราจะไปละเมิดสิทธิมนุษยชนในการมีชีวิตร่วมกันในโลกนี้ได้อย่างไรบ้าง สิ่งนี้อาตมาคิดว่าเป็นสิทธิมนุษยชนที่จะต้องทำให้เป็นจริง ซึ่งถ้าคนไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนแบบนี้ ก็ไม่ต้องไปกล่าวถึงว่าคนจะไปละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยการส่งทหารไปในอีกประเทศหนึ่ง แล้วก็ไปรบ ไปทำลาย ไปฆ่าล้างเผ่าพันธุ์คนในประเทศนั้นนับแสนๆ ชีวิต แม้กระทั่งเด็กตัวเล็กๆ ก็ถูกกระทำย่ำยี **“แบบนั้นเราไม่ทำหรอก เพราะว่าแค่เปิดไฟรบกวนคนอื่นตอนตีสอง เรายังไม่ทำเลย”**

สิทธิมนุษยชนจะเกิดได้ดีที่สุดกับคนใกล้ชิด เพราะกับคนไกลตัวนั้นนานๆ เราจะเจอกัน คุณจะเสแสร้งแสดงสิทธิมนุษยชนอย่างไรก็ได้ แต่กับคนใกล้ชิด คุณมีโอกาสที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชนกับเขาบ่อยที่สุด โดยเฉพาะระหว่างสามีภรรยาจะต้องเคารพสิทธิมนุษยชนซึ่งกันและกันให้มาก ๆ เพราะโอกาสที่คุณจะกระทบกระทั่งใจกันเป็นไปได้อย่างเดียว ไม่ต้องอื่นไกลหรอก แคภรรยาหน้าบึ้งบอญญไม่รับ คุณละเมิดสิทธิมนุษยชนแล้ว ทำให้บรรยากาศในบ้านไม่อบอุ่น และทำให้สามีไม่อยากอยู่บ้าน แล้วเมื่อสามีออกจากบ้านไปโดยที่ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของภรรยาก็ละเมิดสิทธิต่อภรรยา ทำให้ภรรยารู้สึกเครียด ว่าเหว่ หงอยเหงา

สิทธิมนุษยชนเกิดไม่ได้ ถ้าไม่จบที่ “ใจ”

อาจมาคิดว่าการที่จะมีสิทธิมนุษยชนได้ดีนั้น ต้องนำคำแปลจากโคลงสี่สุภาพของรัชกาลที่ ๖ ไปใช้ “เข้าใจ แปลว่า ให้อภัย” คือ ถ้าเราเข้าใจคน การให้อภัยก็จะเกิดขึ้น ความไม่โกรธ ความไม่ถือสา ความไม่อาฆาตพยาบาท เพราะเราเข้าใจว่าเขาคนนั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร มีรายละเอียดอย่างไร อาจมาคิดว่า สิทธิมนุษยชนจะเกิดไม่ได้ ถ้าเราไม่มาจบที่ “ใจ” สิทธิมนุษยชนโดยทั่วไปมักจะไปจบที่ “ใคร” ไม่ใช่จบที่ “ใจ” ซึ่งต้องเปลี่ยน นักสิทธิมนุษยชนอย่าไปมุ่งจบที่ใคร ต้องมุ่งมาจบที่ใจ ถ้าแต่ละคนจบที่ “ใจ” เสียอย่างเดียว ก็ไม่ต้องไปท้าวว่าจะจบที่ใคร เพราะมันจบที่ใจ ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดี ความเป็นมิตร เป็นญาติ เป็นเพื่อนก็เกิดขึ้น เพราะจบที่ใจ ไม่ใช่จบที่ใคร

มีบทกวีที่กล่าวไว้น่าฟังมากกว่า

“จะเรียกหาความรักจากใครเล่า
อย่าเรียกหาความรักจากผู้คน

ในเมื่อเราไม่เคยรักใครสักคน
ในเมื่อตนไม่เคยรักใครสักที”

เพราะฉะนั้น อาตมาคิดว่าจะต้องเริ่มต้นที่ “ใจ” เรา คือ ให้มันแบ่งบานจากใจเรา แล้วความรักแบบนี้มันเหี่ยวไปจากมิติของความรักในเชิงผู้ชาย เป็นความรักแบบพระเจ้า เป็นความรักแบบเมตตา เป็นความรักแบบชนิดที่เรียกว่า แม่กระจายออกไป ไม่ใช่ไปตูดดึงเข้ามา ซึ่งถ้าเป็นความรักแบบนี้ก็จะไม่เป็นความคาดหวัง ไม่เป็นการเรียกร้อง อาจจะ “เรียก” แต่ “ไม่ร้อง” เรียกเพื่อที่จะเอามาเกื้อกูล เอามาเสียสละซึ่งกันและกัน

อาตมาได้ไปสัมภาษณ์ของคณะนักบวชฝรั่งเศสกัน* ที่มีคติ มีศีลหลัก ๆ อยู่ ๓ ข้อ คือ ๑.ความบริสุทธิ์ ๒.ความยากจน ๓.ความนบนอบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาตมาคิดว่าศีลหลักทั้ง ๓ ข้อนี้ เป็นศีลสิทธิมนุษยชน **ความบริสุทธิ์** ถ้าเรารักษาความบริสุทธิ์ของเราไว้

ก็ไม่ทำให้คนอื่นสกปรก เช่น ถ้าเรารักษาร่างกายของเราไว้ให้สะอาด เราก็จะไม่ไปทำให้สถานที่สกปรก รักษาเสื้อผ้าของเราให้สะอาด ก็จะไม่ทำให้เกิดมลภาวะ มีกลิ่นตัว บางคนบอกว่ามันเป็นสิทธิของฉัน ฉันจะอาบน้ำหรือไม่ มันก็เป็นสิทธิเสรีภาพของฉัน ซึ่งถ้าคุณอยู่ในป่าคนเดียวแล้วไม่อาบน้ำ นั่นมันก็เป็นสิทธิของคุณ แต่คุณจะต้องอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม ถ้าคุณมีกลิ่นเหม็น คุณกำลังละเมิดสิทธิมนุษยชน ฉะนั้น **การรักษาความบริสุทธิ์ของตนนั้น คือ การรักษาสิทธิมนุษยชน** แล้วถามว่า **ความยากจน**นั้น เป็นการรักษาสีลสิทธิมนุษยชนได้อย่างไร คุณทราบไหมว่าถ้าคุณสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่าง “อยากจน” หมายความว่า จนด้วยความสมัครใจ เห็นคุณค่าของความจน คุณจะไม่ได้ละเมิดทรัพย์สินของคนอื่น เพียงเพื่อให้ตนเองได้มีเงินเยอะๆ แล้วทุกวันนี้คนเราที่สอนกันให้รวยๆ นี่เป็นการสอนให้ละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งนั้นเลย เพราะการใช้ชีวิตเพื่อความมั่งคั่งร่ำรวยนั้น คือการละเมิดสิทธิมนุษยชน คุณต้องไปเอามาจากคนอื่น ในขณะที่ทรัพย์สินมีอยู่เท่านี้ แต่คุณรวย ก็คือ คุณไปตัดแบ่งมาเป็นส่วนมาก คนอื่นก็ได้น้อยลง ส่วน**ความนบนอบ**ข้อสุดท้าย ก็เป็นการเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์อยู่แล้ว อาตมาเคยเขียนเป็นบทกวีว่า จริงๆ แล้วความอ่อนชนะความแข็ง น้ำกัดหิน หรือหินกัดน้ำ ลวดที่ว่าอ่อนและเล็ก กับเหล็กที่ว่าแข็งและใหญ่ ที่สุดแล้ว ลวดมัดเหล็ก หรือเหล็กมัดลวด

เหล็กแข็งยาว ยิ่งแท้ ทนทาน

เพียงลวดอ่อน โอบสมาน มัดเหล็ก

สุ่ยย จงอ่อนน้อม ถ่อมตน

ไปไหนทั่วทุกหน คนรัก สุนา

ก่อร่าง สร้างอาคาร ใหญ่ได้

เหล็กก็รวม เพราะใช้ ลวดร้อย รัตรึง

เจียมจิต เจียมกายตน ต่ำต้อย

ความอ่อน คือลวดร้อย รัศผู้ตระนง

โคลงสี่สุภาพ โดย ท่านจันทร์

ปุจฉา : เราจะอยู่อย่างไรในสังคมแยกตัว?

วิสัชนา : ประการแรกต้องเข้าใจว่าความแตกต่างเป็นเรื่องธรรมดา ต้องเข้าใจในรายละเอียดตรงนี้ก่อน ที่บอกว่าแยกตัวกันอย่างชัดเจนนั้น จริงๆ มันก็แยกกันมาตลอดในสังคม เพียงแต่ว่าเราอาจจะไม่ได้มีเวลาหันไปมองดูว่า สังคมมันก็แยกตัวตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ที่ชัดๆ ก็สมัยกรุงศรีอยุธยา มีอยู่ ๕ ราชวงศ์ ที่เปลี่ยนผ่านราชวงศ์นั้นไปสู่อีกราชวงศ์นี้ แต่ก่อนจะเปลี่ยนผ่านจากราชวงศ์หนึ่งไปสู่อีกราชวงศ์หนึ่ง ก็แยกตัว แยกข้างกันมาทั้งนั้น และมีกษัตริย์อยู่หลายสิบพระองค์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เปลี่ยนจากอยุธยาเป็นกรุงธนบุรี เปลี่ยนจากกรุงธนบุรีเป็นกรุงรัตนโกสินทร์ ศึกษาประวัติศาสตร์ตั้งแต่กรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ถ้า

* คณะนักบวชฝรั่งเศสกัน ก่อตั้งโดย นักบุญฝรั่งเศส แห่งอัสซีซี ประเทศอิตาลี

ศึกษาในเชิงไม่ต้องลึกมากก็จะรู้ว่า สังคมเราเป็นสังคมที่มีความแตกต่างกันมาโดยตลอด บางทีจนถึงขั้นแตกแยก ถ้าเราไปมองเห็นเรื่องนี้เป็นเรื่องแปลก เราก็จะรู้สึกไม่ค่อยมีความหวัง แต่อตมามองเรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดาๆ ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเรื่องแปลกแต่ประการใด อตมาคิดว่าต่อไปให้พันยุคนี้อีก เราตายไปอีกร้อยปีสองร้อยปี สังคมก็จะต้องเป็นแบบนี้ มีช่วงของการเผชิญหน้า สังคมไทยผ่านประสบการณ์ในการเผชิญหน้า ไม่ว่าจะเป็นยุคเดือนตุลาฯ ยุคพฤษภาฯ และก็ยุคต่างๆ นานา ที่จะต้องมีมาอีกเสมอๆ อตมามองว่าสังคมไทย หรือสังคมไหนๆ ก็ตาม จะต้องเรียนรู้จากความเจ็บปวด จะต้องเรียนรู้จากความทุกข์ แม้ที่สุด เหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้ ไม่ต้องเป็นหมอดูก็ทำนายได้ว่ามันน่าจะมีพลังรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในสังคม แต่อตมาก็เชื่อตามความเชื่อของตนเองว่า ด้วยวิถีคิดโดยพื้นฐานของคนไทย ไม่ใช่เป็นวิถีที่จะต้องทำหั่นกันจนกระทั่งผีไม่เผา เงานไม่เหยียบ ที่สุดแล้วเราก็ต้องอยู่กันไป จะสังเกตว่าความขัดแย้งอย่างรุนแรงตลอดที่ผ่านมา ยังไม่ได้มีอะไรส่งไปถึงการทำร้ายทำลายชีวิต อาจจะบาดเจ็บ เลือดตกยางออกกันบ้างนิดหน่อย แต่พลังรุนแรงที่จะนำไปสู่การเผชิญหน้าจนถึงขั้นนองเลือด อตมาว่าสังคมไทยยังไม่ถึงขั้นนั้น ถึงอย่างไรก็ตาม สังคมไทยคือสังคมของคนที่ยังมีสำนึก

ทางศาสนา อตมาไม่คิดพูดเพียงแค่พุทธศาสนาหรือทุกศาสนาไม่ได้สอนให้ใช้ความรุนแรงเข้าใส่กัน นอกจากคนที่ไม่ใช่คนที่เคร่งศาสนานะ แต่เป็นคนที่ไม่เคร่งศาสนา คลั่งก็คือบ้า คือคนที่ไม่มีความเชื่อ แต่บางทีอาจจะอ้างในนามของศาสนา นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่นั่นไม่ใช่ศาสนา เหมือนกับเราเห็นพระที่ประพฤติตัวไม่ดี แล้วเราก็บอกว่าศาสนาเสื่อม จริงๆ ไม่ใช่หรอก คนที่ประพฤติตัวไม่ดีในรูปแบบพระ ประพฤติผิดไปจากหลักศาสนา คนๆ นั้นกำลังเสื่อม แต่ศาสนายังดีอยู่ อะไรทำนองนี้ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น อตมาจึงสรุปว่า สภาพสังคม ณ ปัจจุบันนี้ กำลังทดสอบนักสิทธิมนุษยชน ทดสอบให้นักสิทธิมนุษยชนยอมรับความแตกต่างหลากหลาย เพราะป่าแปลว่าต้นไม้ที่มีจำนวนมาก หลากชนิดและอยู่ร่วมกัน ถ้ามีเฉพาะต้นไม้ประเภทใดประเภทหนึ่ง เรียกว่า สวน ซึ่งสังคมไทยกำลังเปลี่ยนจากสวนเป็นป่า มีความแตกต่างมีความหลากหลาย อตมาเองก็ต้องทำใจกับคนที่มีความคิดอยู่คนละขั้วกับอตมาอยู่พอสมควร แต่อตมาคิดว่าเขามีไว้เพื่อทดสอบความใจกว้างของเรา "ถ้าไม่มีคุณหนักหนาสาครจร้ หยาบคายขนาดนี้ คุณ

คิดแบบสุดขีดขนาดนี้ ฉันจะเป็นคนใจกว้างได้อย่างไร ฉะนั้น ฉันจะต้องอยู่กับคุณให้ได้ในประเทศไทย” นี่ไม่ใช่เป็นแบบ Positive Thinking หรือคิดในเชิงบวก เพื่อย้อมใจตนเอง ปลอดภัยตัวเองให้อยู่ได้นะ แต่คือการยื่นหยัดอยู่บนสัจจะความจริง เพราะความจริงจะต้องเป็นอย่างนี้

ปุจฉา : จะอยู่อย่างไรในยุคข้าวยาก หมาแพง?

วิสัยนา : ที่บอกว่าข้าวยากหมาแพง คือ อาหารแพง อะไรต่างๆ แพง อาตมามองว่า ณ ขณะนี้เป็นโอกาสดีที่จะทำให้พวกเราได้เริ่มทบทวนถึงเรื่องการประหยัดอดออม อาตมาเชื่อว่าถึงอย่างไรประเทศไทยก็ไม่ถึงขนาดที่เรียกว่าไม่มีข้าวกิน เพราะเราเป็นประเทศปลูกข้าว เราก็จะต้องมีข้าวกิน แต่ประเภทที่กินข้าวแบบกินทิ้งๆ ขว้างๆ ก็จะต้องเปลี่ยนค่านิยมในการประหยัด มัธยัสถ์ อดออมจะต้องเกิดขึ้น การที่เรามีอะไรน้อยลงทำให้เราต้องใช้สติปัญญามากขึ้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตรัสไว้น่าฟังมาก พระองค์ตรัสตั้งแต่สมัยต้นๆ ปี ๒๕๔๐ ที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจว่า **“ถ้าเรามีเงินน้อยลง เราจำเป็นต้องใช้สติปัญญามากขึ้น”** คำตรัสของสมเด็จพระเทพฯ เป็นคำตรัสที่แสดงถึงความเป็นผู้เข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาของพระองค์ เพราะว่าถ้าการมีน้อยลง จะทำให้มีมากขึ้น คือ มีวัตถุมีเงินน้อยลง จะทำให้มีคุณค่าภายในมากขึ้น เขาจึงบอกว่า ความยากจน เป็นอาภรณ์ของนักพรต นักบวชจน เป็นนักบวชที่น้ำเคราพ คือมีความสุขกับความจน หรือแม้กระทั่งตัวเราเองแต่ละคน ถ้าเราสามารถมีความสุขกับการที่เรามีเงินน้อย เราจน เราสบายๆ กับการที่ไม่ต้องมีอะไรมากมายเกินไปนัก และเราก็ไม่ได้รู้สึกอิจฉาริษยาคนที่เขามีมาก แต่กลับสงสารด้วยซ้ำไปที่เขาต้องแบกหนัก เราก็จะรู้สึกถึงว่า **“ข้าวยาก หมาแพง”**

สรุปก็คือ อาตมาไม่ได้มองว่าปัญหานี้เป็นวิกฤติจนถึงขนาดที่ต้องเรียกว่า ศาสนาและศีลธรรมจะออกมาไม่ได้ แต่อาตมาคิดว่าเป็นโอกาสของศาสนาและศีลธรรมด้วยซ้ำไป ศาสนาและศีลธรรมจะได้ออกมาปรับใช้สังคมในยุคนี้ คนไม่มีทางไป จะได้เข้าโบสถ์มากขึ้น คนไม่ค่อยมีเงิน เขาจะได้เปลี่ยนจากห้างไปวัด แล้วเราก็ทำตัวเราให้แสดงความสุขให้เขาดู ให้เขาเห็นว่า ถึงเราไม่มีอะไร แต่เราก็มีความสุขได้

